

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1998/14
Karar Sayısı : 1998/24
Karar Günü : 26.5.1998
R.G. Tarih-Sayı :17.01.1999-23586

İtiraz Yoluna Başvuran : Rize Sulh Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu'na 2865 sayılı Kanunla eklenen Ek Madde'nin 3157 sayılı Yasa ile değiştirilen (c) fıkrasının, Anayasa'nın 10., 60. ve 61. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I-OLAY

Hizmet süresinin saptanması davasında Mahkeme, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu'na 2865 sayılı Kanun'la eklenen Ek Madde'nin 3157 sayılı Yasa ile değiştirilen (c) fıkrasının tümünün Anayasa'ya aykırılığı savında bulunmuştur.

III-YASA METİNLERİ

A-İtiraz Konusu Yasa Kuralı

5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu'na 21.7.1983 Tarih ve 2865 sayılı Kanunla Eklenen Ek Maddenin 26.2.1985 tarih ve 3157 sayılı Yasa ile değişik (c) fıkrası şöyledir :

"Köy, kasaba ve mahalle camilerinde dernek, vakıf veya köy bütçesinden ücret alarak imam hatiplik yapanlar;

Bu görevlerde geçmiş süreleri için 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununa 20.5.1976 Tarihli ve 2012 sayılı Kanunla eklenen Ek Maddesinin (d) fıkrasının 2 nci bendinde yer alan esas ve oranlara göre borçlandırılırlar.

Köy, kasaba ve mahalle camilerinde yapılan hizmetlerin borçlandırılabilmesi için ilgililerin bu görevleri müftülükçe verilmiş bir belgeye istinaden yapmış olmaları ve ücretlerinin dernek, vakıf veya köy bütçesinden ödendiğinin defter veya bordro, bu olmadığı takdirde vergi dairesi kayıtlarına istinaden müftülüklerce verilmiş ve mahalli mülki amirlerce onanmış belgelerle tevsik etmiş olmaları şarttır.

Şu kadar ki; bu fıkra adı geçen belgelerin tevsiki mümkün değilse, ilgilinin, Diyanet İşleri Başkanlığını temsilen ilgili müftülük hasım gösterilmek suretiyle açılan dava sonunda hizmet süresini belirleyen ve yetkili sulh hukuk mahkemesince verilmiş olan bir karar yeterli sayılır.

Bu maddeye göre yapılan borçlandırmalar hakkında da 5434 sayılı Kanunun borçlanmayla ilgili diğer hükümleri uygulanır."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

2- "MADDE 60.- Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.

Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar."

3- "MADDE 61.- Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.

Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.

Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur."

C-İlgili Anayasa Kuralları

İlgili Anayasa Kuralları Şunlardır :

1-"MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2-"MADDE 36.- Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

IV-İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Ahmet N. SEZER, Güven DİNÇER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Mustafa YAKUPOĞLU, Fulya KANTARCIOĞLU ve Mahir Can

İLİCAK'ın katılmalarıyla 30.4.1998 günü yapılan ilk inceleme toplantısında; dosyadaki eksiklik giderildiğinden işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verildi.

V- UYGULANACAK KURAL SORUNU

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddelerine göre, Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluyla yapılacak başvurular, itiraz yoluna başvuran mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulayacağı yasa kuralları ile sınırlıdır.

Uygulanacak yasa kurallarından amaç, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan yahut tarafların istek ve savunmaları çerçevesinde bir karar vermek için ön plânda tutulması gereken kurallardır.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'na 2865 sayılı Yasa ile gelen Ek Maddenin 3157 sayılı Yasa ile değiştirilen (c) fıkrasının iptalini istemiştir.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme'de bakılmakta olan dava, davacının belgelendirilmeyen geçmiş hizmetlerinin değerlendirilmesine ilişkin olduğundan, davada uygulanacak kural, (c) fıkrasının dördüncü paragrafıdır. Bu nedenle, fıkranın "Şu kadar ki; bu fıkra adı geçen belgelerin tevsiki mümkün değilse, ilgilinin, Diyanet İşleri Başkanlığını temsilen ilgili müftülük hasım gösterilmesi suretiyle açılan dava sonunda hizmet süresini belirleyen ve yetkili sulh hukuk mahkemesince verilmiş olan bir karar yeterli sayılır" bölümü dışındaki kurallarının, bakılmakta olan davada uygulanma olanağı bulunmadığından bunlara ilişkin itiraz başvurusunun Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle reddine oybirliğiyle karar verilmiştir.

VI- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, iptali istenilen yasa kuralı, Anayasa'ya aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kurallarıyla bunlarla ilgili gerekçeler ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

5434 sayılı Yasa'ya eklenen ve itiraz konusu kuralı da içeren Ek Maddeye göre, T.C. Emekli Sandığı iştirakçilerinden, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmadan;

a) Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı mülhak vakıf camilerinde görev yapan ve ücretlerini bu genel müdürlükten alanlar,

b) Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı camilerde kadrolu daimi mezun imam hatip ve müezzin - kayyumlara vekalet edenler,

c) Köy, kasaba ve mahalle camilerinde dernek, vakıf veya köy bütçesinden ücret alarak imam hatiplik yapanlar;

Bu görevlerde geçmiş süreleri için T.C. Emekli Sandığı Kanunu'nda yer alan esas ve oranlarla borçlandırılırlar.

Köy, kasaba ve mahalle camilerinde yapılan hizmetlerin borçlandırılabilmesi için, ilgililerin bu görevleri müftülükçe verilmiş bir belgeye dayanarak yapmış olmaları ve ücretlerinin dernek, vakıf veya köy bütçesinden ödendiğinin defter veya bordro, bu olmadığı takdirde, vergi dairesi kayıtlarına dayanılarak müftülüklerce verilmiş ve mahalli mülki amirlerce onanmış belgelerle kanıtlanmaları gerekmektedir.

İtiraz konusu kuralla, dernek, vakıf veya köy bütçesinden ücret alarak, köy, kasaba ve mahalle camilerinde imam hatiplik yapanlardan, bu hizmetlerini belgelendiremeyenlerin, Diyanet İşleri Başkanlığı'nı temsilen ilgili müftülük hasım gösterilmek suretiyle yetkili sulh hukuk mahkemesine açılacak tesbit davası ile bu hizmetlerini kanıtlamaları olanağı getirilmiştir.

İtiraz konusu kurala ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılan görüşmelerde, sosyal devletin, bütün fertlerini sosyal güvenliğe kavuşturmakla görevli olduğu, bu ilke gözönünde bulundurularak tüm bireylerin sosyal güvenliğe kavuşturulmasına özen gösterildiği, bu amaçla T.C. Emekli Sandığı Kanunu'nda yapılan değişikliklerle memuriyet öncesi çalışanlara borçlanma olanağı sağlandığı, kadrosuz olarak köylerde hizmet yapmış olan imamların sosyal güvenliğe kavuşturulmalarının istenildiği ileri sürülmüştür. Ayrıca, hizmet sürelerinin değerlendirilmesinde, gerçek hizmet edenlerle etmeyenlerin ayırımının özenle yapılması ve adaletsiz bir durumun ortaya çıkmaması için 442 sayılı Köy Kanunu ile 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun'da öngörülen koşulların da gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 2949 sayılı Yasa'nın 29. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi, yasaların Anayasa'ya aykırılığı konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, kuralın, Anayasa'nın 10., 60. ve 61. maddelerine aykırılığını ileri sürülmüş ise de kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 2. ve 36. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

1-Anayasa'nın 2. ve 36. Maddeleri Yönünden İnceleme

Anayasa'nın 2. maddesine göre, Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında sayılan hukuk Devleti, insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu sürdürmekle kendini yükümlü sayan, bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan Devlettir. Devletin amacı, ferdin ve toplumun huzuru bakımından adaleti sağlamak olduğuna göre, itiraz konusu kuralla mahkemelerden, belgelendirilemeyen hizmet süresini belirleyen bir karar alınarak bu hizmetin değerlendirilmesi olanağının tanınmasında, Anayasa'daki hukuk güvenliği ve hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayan bir durum yoktur.

Anayasa'nın 36. maddesinde, "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz" denilmektedir. Bu kuralla, herkesin sav ve savunma hakkını hukuk düzenine uygun, her türlü

etkiden uzak olarak kullanabilmesi ve yargı mercileri önünde kanıtlarını ileri sürebilmesi olanağı sağlanmıştır.

İtiraz konusu fıkra göre, fıkroda, belirtilen belgelerle tevsik edilemeyen hizmet süreleri, ilgilinin, Diyanet İşleri Başkanlığı'nı temsilen müftülüğü hasım göstererek açacağı dava sonucunda yetkili sulh hukuk mahkemesince saptanabilecektir.

Köy, kasaba ve mahalle camilerinde dernek, vakıf veya köy bütçesinden ücret alınarak yapılan imam hatiplik hizmetlerinin borçlandırılabilmesi için açılan bu tür davaların, yargı yerlerinde özen ve duyarlılıkla yürütüleceği ve davacının hizmet tesbitine ilişkin iddiası araştırılırken tanık sözlerinin ve diğer kanıtların gerçeğe uygunluğu ile inandırıcılığı üzerinde durulacağı kuşkusuzdur. Hizmet süresini belirlemek için açılan tesbit davasında, husumetin Emekli Sandığı'na veya müftülüğe yöneltilmesi mahkemece yapılacak araştırmanın niteliğini etkilemeyeceğinden, hak arama özgürlüğünün zedelenmesi söz konusu değildir.

Bu nedenle, sulh mahkemesinde açılan davada T.C. Emekli Sandığı'nın hasım gösterilmeyerek ilgili müftülüğün hasım gösterilmesinde "hak arama hürriyeti"ne aykırılık bulunmamaktadır.

İtiraz konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırı görülmemiştir.

2-Anayasa'nın 60. ve 61. Maddeleri Yönünden İnceleme

Mahkeme, borçlanma konusunda sağlanan imtiyazın kişilerin emekli olmalarını kolaylaştırdığını, kadroların boşaltılarak yeni atamalar yapılmasının sağlandığını, bunun için de dava yolunun kullanıldığını; bu meslek grubunun sosyal güvenlik kuruluşlarından yararlanan diğer kişilerden hiçbir üstünlükleri ve imtiyazları olmadığı gibi bu meslek grubunun özel olarak sosyal güvenlik hakkından yararlanması gerektiğine ilişkin herhangi bir düzenleme de bulunmadığını; bu nedenle, itiraz konusu kuralın, Anayasa'nın, "sosyal güvenlik hakkı" ve "sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler"le ilgili 60. ve 61. maddelerine aykırılık oluşturduğunu ileri sürerek iptalini istemiştir.

Anayasa'nın 60. maddesinde, "Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilâtı kurar" denilmektedir. Bu kurala göre, sosyal güvenlik, herkes için bir hak ve bunu gerçekleştirmek ise devlet için görevdir.

Sosyal güvenliği sağlamak, çağdaş devletin önde gelen görevlerinden biridir. Sosyal devlet olmanın gereği, sosyal güvenliğin yaygınlaştırılmasını sağlamaktır. Sosyal güvenlik hakkı, bireylerin geleceğini güvenceye almak gereksiniminden doğmuştur. Tarih içindeki gelişimi ile sosyal güvenlik, bütün insanlar için bir hak, devlet için de bir ödev durumuna gelmiştir.

Kamu görevlilerine emekliliğe hak kazandıklarında ödenilen "emeklilik aylığı"nın, Anayasa güvencesi altındaki sosyal güvenlik hakkının yaşama geçirilmesi yollarından biri olduğunda ise duraksamaya yer yoktur.

İtiraz konusu kuralın gerekçesinde, bu husus belirtilerek "yıllarca görev verdikleri halde bugün hiçbir güvencesi olmayan ve hizmetlerini belgeleyemeyen bu kişilerin hizmetlerini mahkemeden alacakları bir kararla belirlemelerinin temini, mağduriyetlerinin önlenmesi açısından zorunlu hale gelmiştir" denilmiştir. Bu gerekçeden de anlaşılacağı gibi hizmet

borçlandırılmasını sağlamak amacıyla getirilen itiraz konusu kuralın, "sosyal devlet" ilkesi ve bu ilkenin içerisinde yer alan "sosyal güvenlik" kavramı ile çelişen bir yönü yoktur.

İtirazın reddi gerekir.

Anayasa'nın 61. maddesinde, sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler sayılmış ve Devletin bunlar için her türlü yasal düzenlemeyi yapacağı, gerekli önlemleri alacağı, teşkilat ve tesisleri kuracağı veya kurduracağı belirtilmiştir.

İtiraz konusu kural ise, sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gereken kişilere ilişkin bir düzenleme getirmemekte, yalnız, maddede öngörülen kişilerin hizmet borçlandırılması yönteminden yararlanabilmelerinin koşullarını içermekte olduğundan, Anayasa'nın 61. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

3- Anayasa'nın 10. Maddesi Yönünden İnceleme

Mahkeme; itiraz konusu kuralın eşitlik ilkesine de aykırılık oluşturduğunu ileri sürmüştür.

Anayasa'nın 10. maddesinde amaçlanan hukuksal eşitliktir. Bununla kişilere veya topluluklara aynı durumda bulunanlardan daha çok veya daha geniş hak ve yetkiler tanınması yasaklanmaktadır. Eşitlik ilkesi, aynı hukuksal durumda bulunanlara aynı kuralların uygulanmasını gerektirir.

T.C. Emekli Sandığı Kanunu ile çeşitli meslek gruplarından daha fazla sayıda kişinin sosyal güvenlikten yararlanabilmesi için borçlandırılma yöntemi kabul edilmiştir. İtiraz konusu kuralla, imam hatiplik yapanlardan geçmiş hizmetlerini belgelendiremeyenlerin tümü için, Yasa'daki koşullara uygun biçimde alacakları mahkeme kararına dayanarak borçlandırılma istemlerinde bulunabilecekleri öngörülmüştür. Kural, aynı hukuksal durumda bulunan herkes için getirilmiştir ve aynı konumdaki herkese uygulanırken de aynı koşullar gözönünde bulundurulacak, aynı değerlendirmeler yapılacaktır. Yasakoyucunun hizmet borçlandırılmasına olanak sağlayan bu kuralla ayrıcalık yaratmak amacını güttüğü düşünülemez.

Köy, kasaba ve mahalle camilerinde dernek, vakıf veya köy bütçesinden ücret alarak imam hatiplik yapanların görevleri ve görev yerlerinin özellikleri gözetilerek belgelendirilemeyen hizmetlerinin borçlandırılabilmesi için mahkemeden karar alınmasını öngören itiraz konusu kuralda Anayasa'nın 10. maddesine aykırılık yoktur.

İtirazın reddi gerekir.

VII- SONUÇ

26.2.1985 günlü, 3157 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle değiştirilen 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu'na 2865 sayılı Kanunla eklenen Ek Madde'nin (c) fıkrasındaki "Şu kadar ki; Bu fıkra da adı geçen belgelerin tevsiki mümkün değilse, ilgilinin, Diyanet İşleri Başkanlığını temsilen ilgili müftülük hasım gösterilmek suretiyle açılan dava sonunda hizmet süresini belirleyen ve yetkili sulh hukuk mahkemesince verilmiş olan bir karar yeterli sayılır" kuralının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 26.5.1998 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Esas Sayısı : 1998/14
Karar Sayısı : 1998/24

Başkan	Üye	Üye
Ahmet Necdet SEZER	Samia AKBULUT	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	Üye
Lütfi F. TUNCEL	Mustafa YAKUPOĞLU	Fulya KANTARCIOĞLU
Üye	Üye	
Aysel PEKİNER	Mahir Can ILICAK	